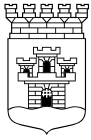

- kommunfullmäktige
kommunstyrelsen
övriga nämnder
förvaltning

Kemikalieplan för Jönköpings kommun

Fastställd av kommunfullmäktige 2015-08-26 § 204

**JÖNKÖPINGS
KOMMUN**

**KEMIKALIEPLAN
FÖR JÖNKÖPINGS KOMMUN
2016-2018**

Antagandehandling 2015-06-17

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRORD	1
1 SAMMANFATTNING	3
2 INLEDNING	4
2.1 Kemikalieplanens framtagande	4
2.2 Avgränsningar och koppling till andra styrande dokument	4
3 UTGÅNGSPUNKTER	5
3.1 Lagstiftning	5
3.2 Minska riskerna med farliga ämnen	5
4 ÖVERGRIPANDE STÖD FÖR KEMIKALIEARBETET	7
5 HÅLLBAR HANTERING AV KEMISKA PRODUKTER I KOMMUNENS VERKSAMHETER	8
6 KEMIKALIEKRAV VID UPPHANDLING AV KEMISKA PRODUKTER OCH VAROR, OCH RÄTT AVROP	9
7 PRIORITERADE VERKSAMHETER	11
8 INFORMATION OCH PÅVERKAN PÅ AKTÖRER	13

Bilaga 1 Prioriteringsgrund som bygger på egenskaper

Bilaga 2 Ordlista

Kemikalieplan, 2016-2018 - Antagandehandling

Jönköpings kommun, 551 89 Jönköping

Framsida: Piktogram som betyder Fara och som används vid märkning av ett flertal olika hälsofarliga egenskaper.

Foton: Christina Lindqvist, Smålandsbilder, Charlotta Holm

Juni 2015

FÖRORD

Kemikalier spelar en viktig roll i dagens samhälle och världsproduktionen av kemikalier har på 50 år ökat från knappt 10 miljoner ton till över 400 miljoner ton. *Kemiska produkter* används i många sammanhang, till exempel i läkemedel, kosmetika, tvätt- och rengöringsmedel, bekämpningsmedel, och målarfärger. *Kemiska ämnen* ingår också i *varor*, såsom kläder, möbler, datorer och byggmaterial. Den diffusa spridningen till omgivningen från varor och material har visat sig vara omfattande. Samtidigt som kemikalierna har bidragit positivt i samhällets utveckling har de också i flera fall vållat hälso- och miljömässiga problem. Det är därför viktigt att vi inte belastar vår omgivning med farliga ämnen i sådana nivåer som kan hota vår hälsa eller miljö.

Riksdagen har antagit miljö kvalitetsmålet Giffri miljö:

Förekomsten av ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället ska inte hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Halterna av naturfrämmande ämnen är nära noll och deras påverkan på människors hälsa och ekosystemen är försumbar. Halterna av naturligt förekommande ämnen är nära bakgrundsnivåerna.

Jönköpings kommun vill bidra till arbetet för en giffri miljö och kemikalieplanen ger en övergripande beskrivning av hur detta arbete ska genomföras i kommunens verksamhet.

Carin Berggren
Kommunalråd (M)

Mona Forsberg
Kommunalråd (S)

1 SAMMANFATTNING

Jönköpings kommun använder tusentals kemiska ämnen. En del finns i kemiska produkter och en del i varor och material. Ordet kemikalier används ofta som ett samlingsbegrepp för alla kemiska ämnen. En omfattande lagstiftning som rör kemikalieområdet finns såväl inom miljöområdet som inom arbetsmiljöområdet. Lagstiftningen ger dock ännu inte tillräckligt stöd för att begränsa riskerna med alla dessa kemiska ämnen. För att uppfylla miljömålet giffri miljö behöver alla kommunens verksamheter arbeta för att få bort kemiska ämnen med särskilt farliga egenskaper i produkter och varor och se till att ha en säker hantering där de av olika anledningar ändå används. Kemikalieplanen bidrar till ett systematiskt angrepps- och arbetssätt för att minska användningen av särskilt farliga ämnen. I planen redovisas totalt 11 åtgärder inom följande åtgärdsområden:

Övergripande stöd för kemikaliearbetet

1. Senast 2016 ska ett kemikalieråd inrättas under ledning av en nyrättad tjänst som kemikaliestrateg.

Hållbar hantering av kemiska produkter i kommunens verksamheter

2. Användningen av märkningspliktiga kemiska produkter samt utfasningsämnen ska senast den 1/7 2016 dokumenteras i ett IT-verktyg. I verktyget ska även riskbedömningar som krävs enligt miljö- och arbetsmiljölagstiftningen dokumenteras.
3. Senast 2016 ska förvaltningsövergripande och vid behov förvaltningsspecifika rutiner för hantering av kemiska produkter från miljö- och arbetsmiljösynpunkt fastställas.
4. Utfasningsämnen inklusive hormonstörande ämnen på SIN-listan ska fasas ut i märkningspliktiga kemiska produkter. Årlig uppföljning och plan för substitution ska upprättas.

Kemikaliekrav vid upphandling av kemiska produkter och varor

5.
 - a. Vid all upphandling ska Plan för miljöanpassad upphandling tillämpas.
 - b. Vid upphandling av prioriterade varor ska information om innehåll av ämnen på EUs kandidatlista begäras in.
 - c. Om den upphandlade produkten ska användas i förskolor ska särskilda kriterier användas.
 - d. En systematisk uppföljning av ställda krav ska göras beträffande prioriterade varor och kemiska produkter.
6. Den nya beställarorganisationens avrop följs upp under 2016 för prioriterade varor och produkter. Avrop av prioriterade varor och produkter ska med hjälp av införande av E-handelssystem 2016 styras mot kravställda avtalsprodukter.

Prioriterade verksamheter

7. Från och med 2016 ska kemikaliekrav ställas på byggmaterial som används vid nybyggnation/större ombyggnation av kommunala fastigheter. Systematisk uppföljning ska ske.
8. Från och med 2016 ska kemikaliekrav ställas på material som används i samband med underhåll och reparation av kommunägda fastigheter. Systematisk uppföljning ska ske. Resurs för åtgärd 7 och 8 är en nyrättad tjänst.
9. Från och med 2016 ska särskilt stöd ges till förskolor och skolor. Stödet ska bl.a. bestå i att besöka och vägleda verksamheterna i miljöarbetet i allmänhet och kemikaliearbetet i synnerhet t.ex. avrop av lekmaterial och annat material som används i verksamheten och i övrigt genomföra handlingsplan för en giffri förskola.

Information och påverkan på aktörer

10. Jönköpings kommun ska bedriva ett aktivt informations- och dialogarbete som underlättar för kommunens anställda, verksamhetsutövare och konsumenter att göra giffria val. En kommunikationsplan som omfattar målgrupper, budskap, kanaler och metoder för kommunens kemikaliekommunikation ska därför fastställas senast 2016.
11. Miljö- och hälsoskyddskontoret bedriver tillsyn med bl.a. målet att särskilt farliga ämnen inte används i kommunen.

Det finns ett antal ord och begrepp i planen som kan vara svåra att förstå. I bilaga 2 finns därför en ordlista.

2 INLEDNING

Jönköpings kommun använder tusentals kemiska ämnen i kemiska produkter samt i varor och material. En omfattande lagstiftning som rör kemikalieområdet finns såväl inom miljöområdet som inom arbetsmiljöområdet. Lagstiftningen ger dock ännu inte tillräckligt stöd för att begränsa riskerna med alla dessa kemiska ämnen. För att uppfylla miljömålet giffri miljö behöver alla kommunens verksamheter arbeta för att få bort kemiska ämnen med särskilt farliga egenskaper i produkter och varor samt se till att ha en säker hantering om de av olika anledningar måste användas.

Kemikalieplanen bidrar till ett systematiskt arbetssätt för att minska användningen av särskilt farliga ämnen. Den beskriver också vilka åtgärder som behöver vidtas under de närmaste åren (2016-2018). Åtgärderna redovisas under fem åtgärdsområden, se kap 4-8. Det första åtgärdsområdet är avgörande för de övriga. För varje åtgärd anges vilka som är ansvariga, resursbehov, tidplan samt i viss utsträckning hur uppföljningen av åtgärden ska gå till. Kemikalieplanen är ett styrande dokument för alla förvaltningar.

2.1 Kemikalieplanens framtagande

I maj 2014 startade ett politiskt initierat kemikalieprojekt med syfte att öka kunskaperna kring kemikalier som i vid bemärkelse förekommer i våra verksamheter, i fastigheter, vid byggnationer och vid upphandlingar m.m. Syftet är också att kartlägga och ta fram en prioriteringsordning av vilka olika åtgärder kommunen behöver vidta för att minska hälso- och miljöriskerna. Projektet har avgränsats till att främst hantera förskoleverksamheten, men genom att arbeta praktiskt ut i verksamheten inom ett område fås de erfarenheter som behövs för att föreslå även mer övergripande åtgärder.

Inför 2015 års arbete med uppdatering av Program för hållbar utveckling – miljö ansåg Tekniska utskottet att ett av de områden som bör prioriteras är att konkretisera hur kommunen ska arbeta med kemikaliefrågan i ett bredare perspektiv.

Mot denna bakgrund har föreliggande förslag till kemikalieplan tagits fram. Förslaget har diskuterats i

tekniska utskottet och förvaltningschefgruppen samt remitterats till alla nämnder.

Kemikalieplanen har arbetats fram av en arbetsgrupp¹ med följande representanter.

Annelie Wiklund, Miljöstrateg, Strategi- och utvecklingsavdelningen – Stadskontoret (samordnare)
Gudrun Bremle, Projektledare Giffri miljö, Miljö- och hälsoskyddskontoret

Marina Andersson, Miljösamordnare -
Verksamhetsutveckling - Tekniska kontoret
Thomas Rodén/Caroline Gillberg, Miljöledare -
Upphandlingsavdelningen - Stadskontoret
Peder Björklund, Säkerhetsstrateg, Administrativa enheten – Utbildningsförvaltningen
Martin Lindahl, Arbetsmiljöingenjör - Kommunhälsan -
Stadskontoret

2.2 Avgränsningar och koppling till andra styrande dokument

Detta är kommunens första kemikalieplan. Tyngdpunkten i detta skede ligger på den egna verksamheten även om planen påverkar även externa aktörer t.ex. genom upphandling samt information till brukare och allmänhet.

Kemikalier finns överallt i vår vardag och i kommunens verksamhet. Arbetet med att minska riskerna med farliga ämnen är inte begränsat till de verksamhetsområden som tas upp i kemikalieplanen. Viktigt arbete för att minska spridningen av farliga ämnen görs till exempel i hanteringen av avfall, dagvatten och avlopp. För dessa områden finns styrande dokument i form av t.ex. avfallsplan, VA-plan och dagvattenpolicy samt i uppströmsarbete inom avloppsområdet som bl.a. styrs av reglerna för certifieringssystemet REVAQ1. I miljömålet Giffri miljö ingår även mål avseende förorenade områden som inte berörs i denna plan.

Kemikalieplanen omfattar generellt mer förebyggande arbete och de områden som tidigare saknat åtgärder.

¹ I arbetet med att ta fram förslag till kemikalieplan har andra kommuners arbete utgjort förebild, t.ex. Göteborg, Stockholm, Västerås. Dessa kommuner tackas särskilt för att vara goda förebilder.

Åtgärder med koppling till kemikalieplanen finns redovisade i Program för hållbar utveckling – miljö.

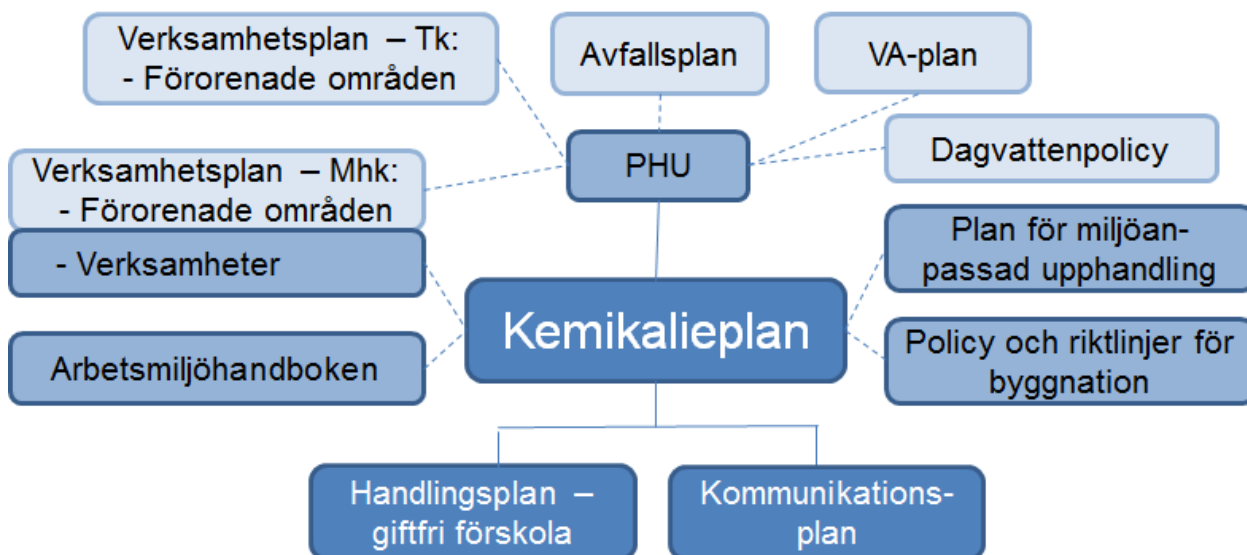
I arbetsmiljöhandboken finns bl.a. information om lagkrav som rör kemiska hälsorisker som också har koppling till kemikalieplanen.

Även i plan för miljöanpassad upphandling finns styrning som har koppling till kemikalieområdet. Detta gäller även planerad policy och riktlinjer för byggnation.

Kemikalieplanen beskriver på ett samlat och övergripande plan hur kemikaliearbetet i kommunen ska genomföras och på vilka principer det ska bygga. Mer detaljerad styrning som en direkt följd av kemikalieplanen kommer att finnas i bl.a. följande dokument:

- Handlingsplan – giftfri förskola
- Kommunikationsplan för kemikalieplanen

Kemikalieplanens koppling till andra kommunala dokument illustreras i figur 1.

Figur 1 Illustration av kemikalieplanens koppling till andra styrande dokument inom kemikalieområdet. Förklaringar: PHU = Program för hållbar utveckling – miljö, Mhk = Miljö- och hälsoskyddskontoret, Tk = Tekniska kontoret, VA = Vatten och avlopp. Vit text = dokument som upprättas som en direkt följd av kemikalieplanen, streckad linje = något svagare koppling än heldragen linje, ljusblå färg = områden/dokument som inte omfattas av kemikalieplanen.

3 UTGÅNGSPUNKTER

Följande utgångspunkter ligger till grund för denna kemikalieplan.

3.1 Lagstiftning

Kemikalier regleras huvudsakligen genom EU-förordningar, tex Reach, som gäller över svensk lag. Svensk lag som miljöbalken och arbetsmiljölagen, med underställda lagar och förordningar förhåller sig till och kompletterar dessa regler. Exempel på detta är miljöbalkens allmänna hänsynsregler – kunskapskravet, försiktighets- och produktvalsprincipen, som gäller för verksamhetsutövare. Produktvalsprincipen innebär t.ex. en skyldighet att undvika att använda eller sälja sådana kemiska produkter eller biotekniska organismer som kan befaras medföra risker för människors hälsa eller miljön, om de kan ersättas med sådana produkter som kan antas vara mindre farliga.

Lagstiftningen är komplex men inte tillräcklig för att nå det nationella miljömålet giffri miljö. Dessutom finns brister i efterlevnaden och den kunskap som behövs. Andra styrmedel och åtgärder är därmed viktiga.

Kemikalieplanen ska bidra till att säkerställa att alla verksamheter följer gällande lagstiftning men också att kommunen går steget längre för att nå det nationella miljömålet giffri miljö.

3.2 Minska riskerna med farliga ämnen

Samhällets gemensamma ansvar för att nå miljömålet

Det behövs insatser från alla delar av samhället – myndigheter, kommuner, näringsliv och konsumenter – för att nå målet om en giffri miljö.

Konsumenter (såväl enskilda som företag och offentlig förvaltning) kan påverka utvecklingen genom att ställa krav på tillverkare och leverantörer och på de varor som köps. En målinriktad offentlig upphandling i

kommunen är ett kraftfullt verktyg för att fasa ut farliga ämnen ur många konsumentnära produkter.

Minska barns exponering för farliga ämnen

I arbetet med att minska riskerna med farliga ämnen är det särskilt viktigt att prioritera barn och ungdomar. De är mer sårbara än vuxna för påverkan från farliga ämnen, bland annat eftersom deras utveckling är beroende av komplexa hormonella system. Deras kroppar är under utveckling, exempelvis när det gäller hjärna och nervsystem, fortplantnings- och immunsystem samt inre organ. Störningar på denna utveckling kan få stora konsekvenser. Detta visas i allt fler studier och samhällets kostnader för detta beräknas vara mycket stora.

Barn är också mer sårbara än vuxna eftersom deras biologiska och fysiska aktivitet samt sociala beteende skiljer sig från en vuxen individs. Barn äter, dricker och andas mer än vuxna i förhållande till sin kroppsvikt. De mindre barnen exponeras också genom att de suger och tuggar på saker. De vistas också nära golvet där de utsätts för kemiska ämnen som binds till damm. Allt detta gör att barn i förhållande till sin vikt riskerar att få i sig högre halter av många kemiska ämnen än vad vuxna får. Under barndomen och ungdomen sker exponering för kemiska ämnen framför allt i hemmet men även i förskolan och i skolan där barnen tillbringar en stor del av sin tid.

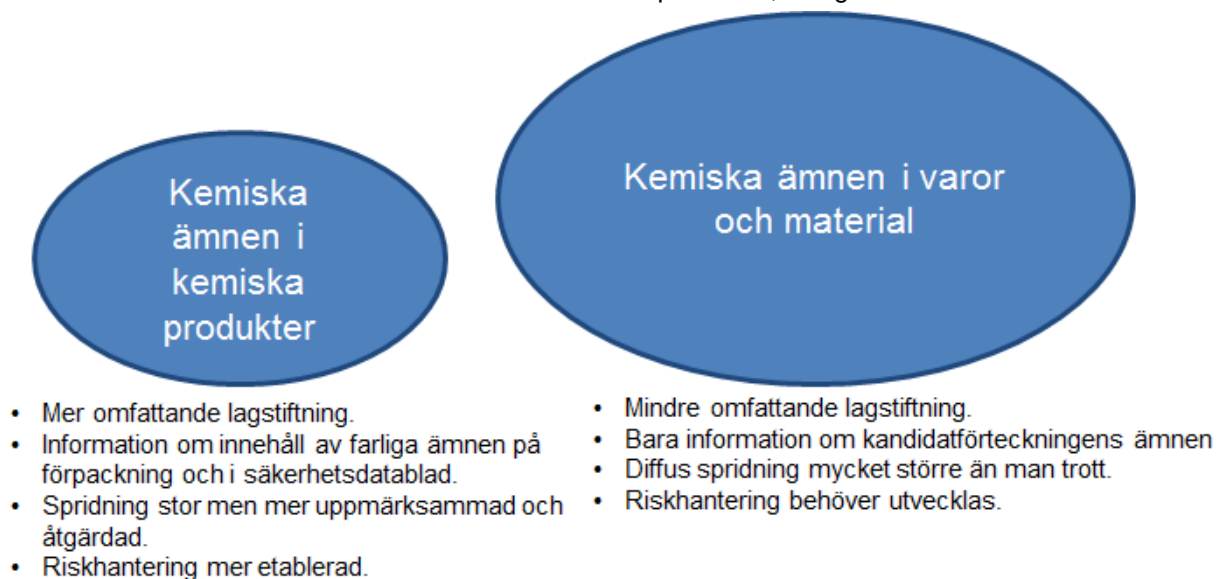
Prioriteringsgrund som bygger på egenskaper

Att peka ut vilka ämnen som ska undvikas kan antingen göras utifrån egenskapskriterier eller med en lista över specifika ämnen. En lista blir dock aldrig komplett och behöver kontinuerligt uppdateras vilket kräver tid och resurser. Att arbeta med egenskapskriterier minskar risken för att ett visst oönskat ämne byts ut mot ett annat ämne med samma egenskaper. Att arbeta utifrån egenskaper är dock mer besvärligt och av praktiska skäl används därför ofta i dagsläget listor ändå för att förtydliga vilka ämnen man avser. Kommunens arbete syftar till att undvika ämnen med vissa egenskaper, vilket poängteras i denna plan.

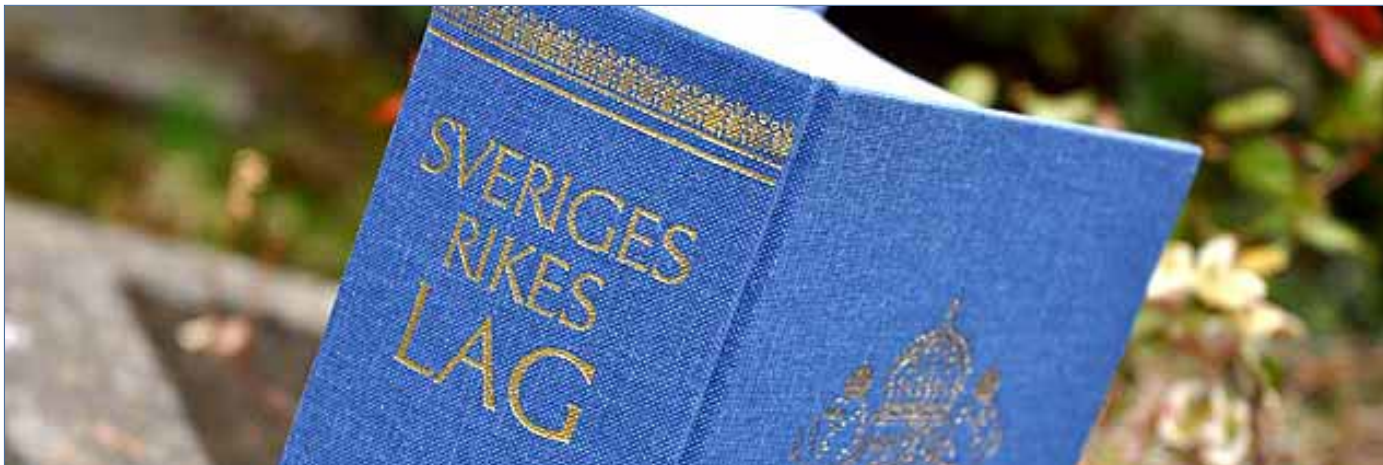
I bilaga 1 redovisas en närmare beskrivning av de prioriteringar utifrån egenskapskriterier som ska ligga till grund för kommunens kemikaliearbete. När man i det praktiska genomförandet av kemikalieplanen ska avgöra hur man ska gå tillväga bör ett realistiskt synsätt tillämpas där hänsyn tas till gällande praxis

och tillgängliga resurser/kompetens inom kommunen samt hos externa parter.

Vid implementering av kemikalieplanen ska prioriteringsgrunden för egenskaper hos ämnen som ska medföra åtgärder tillämpas både på varor och kemiska produkter, se figur 2.

Figur 2 Illustration av skillnaden i förutsättningarna för kemiska ämnen i kemiska produkter och kemiska ämnen i varor och material. Mängden kemiska ämnen i varor och material är större än i de kemiska produkterna p.g.a. att volymen är så mycket större och spridningen större än man trott. Lagstiftningen, kunskapen och riskhanteringen av problemet i varor och material är under uppbyggnad.

4 ÖVERGRIPANDE STÖD FÖR KEMIKALIEARBETET

1. Kemikalieråd

Senast 2016 ska ett kemikalieråd inrättas under ledning av en kemikaliestrateg.

Ansvar: Miljö- och hälsoskydds nämnden i samråd med övriga nämnder

Kontaktperson: Kemikaliestrategen

Resursbehov: En ny tjänst (kemikaliestrateg) inrättas den 1 januari 2016 på Miljö- och hälsoskydds-kontoret. Ett årligt utredningsanslag ska också kopplas till tjänsten för att möjliggöra ett genomförande av fördjupade studier, utvärderingar, analyser etc.

Kemikaliefrågan är mycket komplex. Det sker också en betydande utveckling av kunskapsläget och fler faror identifieras hela tiden. Det är inte rimligt att alla verksamheter som hanterar frågor med koppling till kemikalier ska ha den kompetens som behövs för att hänga med i utvecklingen och göra de bedömningar och avvägningar som krävs. Det finns därför ett behov av en kemikaliestrateg som kan ge stöd åt kommunens verksamheter.

För att få en bred praktisk kompetens ska representanter (kemikalisamordnare) från alla förvaltningar knytas till kemikalierådet. Utbildningsförvaltningen och tekniska kontoret ska ha ett särskilt ansvar för att bidra med personella resurser (förslagsvis motsvarande ca 25 % av en tjänst per förvaltning) i kemikalierådets arbete. Detta eftersom dessa förvaltningar har en omfattande användning av kemiska produkter och dessutom ansvarar för de prioriterade verksamheterna som definierats i kapitel 7.

Varje verksamhet i kommunen har ansvar för sitt miljöarbete och att följa lagstiftningen. Kemikalierådet kommer i första hand att vara rådgivande. Nedan följer exempel på arbetsuppgifter för kemikalierådet under

ledning av kemikaliestrategen. Arbetsuppgifterna ska anpassas utifrån verksamheternas behov.

- Samordna och stötta kemikaliearbetet i förvaltningarna.
- Ta fram material som stöd till förvaltningar, t.ex. för det lagstiftade substitutionsarbetet.
- Samordna information och utbildning om kemikaliefrågan i allmänhet och kemikalieplanen i synnerhet.
- Administrera IT-stöd för kemikaliehantering.
- Utvärdera förvaltningarnas redovisningar av utfasningsämnen i märkningspliktiga kemiska produkter och samordna substitutionsarbetet.
- Delta i arbetet med att ta fram kemikaliekraV vid upphandling av prioriterade varor och produkter samt uppföljning av dessa.
- Ta fram underlag för förfrågan om SVHC-ämnen i prioriterade varor och kemiska produkter samt utveckla arbetet med att fasa ut SVHC-ämnen.
- Ta fram rutiner för godkännande av avrop av icke upphandlat sortiment som är kemiska produkter.
- Löpande följa upp kemikalieplanen samt revidera densamma senast 2018.
- Delta i kunskapsutbyte och samverka med andra kommuner och aktörer som arbetar aktivt med kemikaliefrågan, nationellt och i regionen.
- Samverka med och påverka kommunens leverantörer.

5 HÅLLBAR HANTERING AV KEMISKA PRODUKTER I KOMMUNENS VERKSAMHETER

2. IT-verktyg för kemiska produkter

Användningen av märkningspliktiga kemiska produkter samt utfasningsämnen ska senast den 1/7 2016 dokumenteras i ett IT-verktyg. I verktyget ska även riskbedömningar av farliga produkter som krävs enligt miljö- och arbetsmiljölagstiftningen dokumenteras.

Ansvar: Samtliga nämnder

Kontaktperson: Kemikaliesamordnarna

Resursbehov: Medel för upphandlat IT-verktyg tillförs centralt.

Alla verksamheter ska dokumentera och redovisa sin användning av märkningspliktiga kemiska produkter med ingående ämnen. Den riskbedömning som enligt gällande miljö- och arbetsmiljölagstiftning ska genomföras ska också dokumenteras i detta IT-verktyg.

För fyra år sedan upphandlades ett IT-verktyg för registrering av kemiska produkter som används i kommunen. Registreringen är dock av olika skäl fortfarande ofullständig och ytterligare arbete behöver göras av förvaltningarna. Rollen som kommunens kontaktperson gentemot leverantören av IT-systemet ska tekniska kontorets kemikaliesamordnare ha och IT-avdelningen ska utse en systemförvaltare.

3. Hantering av kemiska produkter

Senast 2016 ska förvaltningsövergripande och vid behov förvaltningsspecifika rutiner för hantering av kemiska produkter från miljö- och arbetsmiljösynpunkt fastställas.

Ansvar: Kommunstyrelsen i samarbete med övriga nämnder

Kontaktperson: Miljöstrategen

Resursbehov: Genomförs inom befintlig ram.

Det är angeläget att det upprättas tydliga rutiner som beskriver bl.a. hur förvaring och hantering av kemiska produkter och avfall ska ske, hur riskbedömning från miljö/arbetsmiljösynpunkt ska genomföras samt säkerställande av att behövlig skyddsutrustning finns och används.

4. Fasa ut farliga ämnen

Alla verksamheter ska så långt som möjligt fasa ut märkningspliktiga produkter som innehåller

- utfasningsämnen inklusive hormonstörande ämnen på SIN-listan eller
- prioriterade riskminskningsämnen och nanomaterial där risker bedömts och inte kan hanteras.

Årlig förvaltningsvis uppföljning och plan för substitution ska upprättas.

Ansvar: Samtliga nämnder

Kontaktperson: Kemikaliesamordnarna

Resursbehov: Genomförs inom befintlig ram.

För närmare beskrivning, se avsnitt 3 Utgångspunkter samt bilaga 1. Utfasningen ska gälla den egna användningen i förvaltningens verksamhet.

Förvaltningarnas användning av de ämnen som anges i åtgärd 4 ska årligen sammanställas och redovisas till kemikaliestrategen. Redovisningen ska minst innehålla:

- Produktens namn och klassificering
- Produktens användningsområde och årsförbrukning
- Ingående ämnen med namn, CAS-nummer, H-fraser/riskfraser och koncentration.
- Förklaring till varför produkten hittills inte kunnat ersättas i enlighet med substitutionsprincipen.
- Plan för hur fortsatt substitutionsarbete ska genomföras.

Uppgifterna ska göra det möjligt att identifiera olika grupper av kemiska produkter där ämnen kan vara svåra att fasa ut. För dessa produktgrupper kan det krävas ett mer omfattande substitutionsarbete som kan samordnas av kemikalierådet. Ett förebyggande arbete med upphandling och inköp/beställning enligt följande kapitel leder till att man på sikt kan minska substitutionsarbetet.

6 KEMIKALIEKRAV VID UPPHANDLING AV KEMISKA PRODUKTER OCH VAROR, OCH RÄTT AVROP

5. KemikaliekraV vid upphandling

- Vid all upphandling ska *Plan för miljöanpassad upphandling* tillämpas. För upphandlingsområden där det finns kriterier från Konkurrensverkets enhet för upphandlingsstöd (f.d. Miljöstyrningsrådet) ska dessa användas. För prioriterade varor och kemiska produkter ska avancerade krav användas i så stor utsträckning som möjligt.
- Vid upphandling av prioriterade varor och kemiska produkter ska anbudsgivaren dessutom redovisa hur informationskravet om särskilt farliga ämnen på kandidatförteckningen enligt EU-förordningen Reach (1907/2006) artikel 33 kommer att uppfyllas.
- Om den upphandlade produkten ska användas i förskolor ska *särskilda kriterier* användas.
- En systematisk *uppföljning* av ställda krav ska göras beträffande *prioriterade varor och kemiska produkter*.

Ansvar: Kommunstyrelsen

Kontaktperson: Upphandlingsavdelningens miljöledare och kemikaliestrategen

Resursbehov: Åtgärden ryms inom ramen för föreslagna kemikaliestrateg samt befintlig ram för upphandlingsavdelningen.

a) Plan för miljöanpassad upphandling

I arbetet med att ställa miljökrav ska Plan för miljöanpassad upphandling tillämpas. Planen är ett styrdokument där det framgår hur Jönköpings kommun avser att arbeta med miljökrav i stort. För upphandling av varor och tjänster har Konkurrensverkets enhet för upphandlingsstöd (f.d. Miljöstyrningsrådets) utarbetat krav för en rad områden. Kraven är uppdelade på olika nivåer:

Basnivå

Om obligatoriska krav på upphandlingsobjektet finns utarbetade på basnivå ska dessa ställas. Baskraven är mer ambitiösa än gällande lagstiftning. Det finns normalt god tillgång av varor och tjänster som uppfyller dessa krav. Kraven är som regel enkla att använda och verifiera.

Avancerad nivå

Den avancerade nivån sträcker sig längre än basnivån. Om kriterier på upphandlingsobjektet finns utarbetade på avancerad nivå bör dessa kriterier användas så långt som möjligt. Det förutsätter dock en god kännedom om objektet och dess marknad. Behov av verifierat och uppföljning ska också beaktas.

Spjutspetsnivå

För att använda spjutspetsnivån krävs en noga genomförd behovs- och marknadsanalys. Spjutspetsnivån är till för upphandlande enheter som vill upphandla det miljöbästa alternativet som erbjuds på marknaden. Spjutspetsnivån kan innebära behov av ökade resurser vid utvärdering och avtalsuppföljning.

b) Prioriterade varor och kemiska produkter

Vid tillämpning av kemikaliekraV a, b och d i ovanstående åtgärd ska i första hand följande varor och kemiska produkter prioriteras (utan inbördes ordning).

- Inredning,
- Textilier,
- Elektriska och elektroniska produkter,
- Lek- och hobbymaterial,
- Varor som kommer i kontakt med livsmedel,
- Kemtekniska produkter,
- Varor och kemiska produkter som används vid nybyggnation samt underhåll av fastigheter i egen regi.

KemikaliekraV på ovanstående prioriterade varor och kemiska produkter ska även tillämpas då tjänster upphandlas.

Kandidatförteckning

Enligt artikel 33 i EUs kemikalieförordning Reach är varje leverantör av en vara skyldig att ge mottagaren av varan tillräcklig information för att varan ska kunna användas på ett säkert sätt. Informationen ska minst omfatta ämnets namn och information om säker hantering. Kravet gäller om något särskilt farligt ämne på kandidatförteckningen förekommer i en halt av mer än 0,1 viktprocent. Svenska myndigheter använder här principen "en gång en vara, alltid en vara", d.v.s. att gränsen 0,1 viktprocent gäller för varje enskild del av

en sammansatt vara. Kandidatförteckningen uppdateras två gånger per år.

Att kräva information från leverantören innebär för kommunen dels en kontroll av om ämnena förekommer i varorna, dels en kontroll av hur väl leverantörernas kemikaliearbete och egenkontroll fungerar. Leverantörens redovisningen av hur informationskravet om särskilt farliga ämnen på kandidatförteckningen kommer att uppfyllas kommer i ett första skede inte att användas som grund för val av leverantör. Motivet är att det befarsas att det hos många leverantörer än så länge finns bristande kunskap om och rutiner för denna lagstiftade skyldighet. Att på detta sätt endast begära information om hur den lagstiftade informations-skyldigheten ska fullgöras i anbudsskedet bedöms vara ett första steg för att skapa en medvetenhet kring frågan.

c) Produkter som används i förskolan

En mer djupgående analys av vilka krav som ska ställas ska göras när den upphandlade produkten ska användas i förskolor. I dessa fall ska kraven utformas så att varorna är fria från såväl utfasningsämnen inkl. hormonstörande ämnen på SIN-listan som från relevanta prioriterade riskminskningsämnen och nanomaterial. Det kan uppnås i första hand genom att använda Konkurrensverkets enhet för upphandlingsstöds (f.d. Miljöstyrningsrådets) kriterier på en högre nivå (avancerad eller spjutspets) eller i andra hand, om inte heller dessa räcker, genom att formulera egna krav. Kemikalierådet ger stöd i dessa formuleringar.

d) Uppföljning

En systematisk uppföljning av ställda krav ska göras beträffande prioriterade varor och kemiska produkter. Alla krav som ställs ska vara uppföljningsbara och tillvägagångssättet för uppföljningen ska vara formulerat när kravet ställs.

Åtgärden följs upp genom att följande årliga indikatorer ska redovisas.

- andel ramavtalsupphandlingar som berör prioriterade varor och produkter där kemikaliekrav har ställts.

- andel ramavtalsupphandlingar som berör prioriterade varor och produkter där ställda kemikaliekrav har följts upp.

6. Avrop av prioriterade varor och kemiska produkter

Arbetet med att begränsa och utbilda avropare, som inletts våren 2015, följs upp under 2016 för prioriterade produkter och varor. Avrop av prioriterade varor och kemiska produkter ska också styras mot kravställda avtalsprodukter med hjälp av införande av E-handelssystem som påbörjas under 2016.

Ansvar: Kommunstyrelsen

Kontaktperson: Upphandlingsavdelningens miljöledare

Resurser: Genomförs inom befintlig ram.

Beställarorganisation

Jönköpings kommun har cirka 12 000 anställda, de allra flesta är potentiella beställare idag. Med många beställare följer svårigheter att få alla avropen att bli "miljöriktiga", t.ex. att avropen ska ske på miljökravställda produktsortiment. Målet med en beställarorganisation är att styra inköpsprocessen genom att utse och utbilda cirka 1500 medarbetare till att bli certifierade beställare. Med en utpekad och utbildad beställarorganisation kommer förutsättningarna för att göra "miljöriktiga" avrop förbättras. Återkommande utbildning och information för dessa behövs.

E-handel

E-handel (elektroniskt beställnings- och fakturasystem) är ett sätt att styra inköpsprocessen mot ytterligare ökad ramavtalstrohet. I ett elektroniskt beställningssystem speglas avtalade produkter på produktnivå. Följden blir bl.a. att det blir lättare för beställaren att göra korrekta avrop på miljöanpassade och kravställda produkter.

7 PRIORITERADE VERKSAMHETER

I arbetet med att uppnå miljömålet giftfri miljö bedöms kommunens bygg- och fastighetsförvaltning och förskolor/skolor vara särskilt viktiga. Bygg- och fastighetsförvaltning berör all kommunal verksamhet genom de fastigheter som verksamheten bedrivs i. Byggnader har en lång livslängd vilket innebär extra stora krav på framsynhet i byggprocessen. Detta medför ett särskilt stort behov av kompetens inom området. I förskolor och skolor vistas barnen en stor del av sin tid vilket gör att dessa byggnader är extra prioriterade. Det är också viktigt att verksamhetsrelaterade varor och produkter så långt som möjligt är fria från farliga ämnen. För att kunna bedriva ett framgångsrikt kemikaliearbete inom dessa prioriterade verksamheter bedöms det finnas ett särskilt behov av kompetens och resurser.

Nedanstående åtgärder är en följd av de prioriteringar som beskrivits inom tidigare åtgärdsområden men de lyfts fram särskilt med anledning av att ett särskilt resursbehov förutspås.

7. Nybyggnation och större ombyggnation

Från och med 2016 ska kemikaliekrav ställas på byggmaterial som används vid nybyggnation/större ombyggnation av kommunala fastigheter. Systematisk uppföljning ska ske.

Ansvar: Tekniska nämnden

Kontaktperson: Verksamhetschef, Tk bygg

8. Underhåll och reparation

Från och med 2016 ska kemikaliekrav ställas på material som används i samband med underhåll och reparation av kommunägda fastigheter. Systematisk uppföljning ska ske.

Ansvar: Tekniska nämnden

Kontaktperson: Verksamhetschef, Tk fastighetsförvaltning, interna fastigheter

Resursbehov för åtgärd 7 och 8: En ny tjänst inrättas på tekniska kontorets fastighetsavdelning från och med den 1 januari 2016.

Definition av kemikaliekrav enligt åtgärd 7 genomförs lämpligen inom ramen för pågående arbete med att ta fram förslag till policy och riktlinjer för nybyggnation och större ombyggnation. Till dessa riktlinjer bör en tydlig organisation som hanterar kravställande och uppföljning definieras. Som stöd för implementeringen av detta arbete bedöms det finnas ett behov av ett kompetenstillskott inom kemikalieområdet men även inom miljöområdet i ett bredare perspektiv. Ett sådant stöd är även angeläget för att vara ett stöd i arbetet med att välja rätt material i samband med reparation och underhåll av fastigheterna. Det är angeläget att det finns en kontinuitet i detta arbete och att den nya resursen kan utbilda berörd personal och upphandlade entreprenörer. Som stöd för arbetet bör även ett IT-stöd användas (t.ex. Sunda Hus, Byggarubedömningen, BASTA eller motsvarande).

9. Förskolor och skolor

Från och med 2016 ska särskilt stöd ges till förskolor och skolor. Stödet ska bl.a. bestå i att besöka och vägleda verksamheterna i miljöarbetet i allmänhet och kemikaliearbetet i synnerhet t.ex. avrop av lekmaterial och annat material som används i verksamheten och i övrigt genomföra handlingsplan för en giftfri förskola.

Ansvar: Barn- och utbildningsnämnden

Kontaktperson: Förvaltningschef - ubf

Resursbehov: Befintlig tjänst som säkerhetsstrateg omformas från och med den 1 januari 2016 på sätt som möjliggör att ovanstående åtgärd kan genomföras.

Under 2014-2015 har kommunen gjort en satsning på kemikalieområdet då projekt Giftfri Förskola genomförts. Projektet har som syfte att lyfta frågan, informera och kartlägga vad kommunen behöver åtgärda. Intresset har varit stort och väckt ett behov av att kunna informera personal och föräldrar.

Projektet ska resultera i en handlingsplan för hur kommunen fortsättningsvis ska hantera frågan. Handlingsplanen ska vara klar vid årsskiftet 2015-2016, men redan vid kemikalieplanens framtagande kan behov

ses av en resurs, placerad på utbildningsförvaltningen, som kan stödja verksamheterna.

Det behövs stöd att fortlöpande rensa ut leksaker och inredning och välja bättre produkter från de avtalade leverantörernas sortiment. Denna resurs ska också användas vid upphandlingar och uppföljning av avtal och leverantörer.

På skolorna finns många kemiska produkter i undervisning och övrig verksamhet, fördelade på många

platser. Detta har blivit tydligt i det arbete som bedrivits för att implementera det IT-verktyg för registrering av kemiska produkter som behövs för att klara lagkrav. Utbildningsförvaltningen har behov av att ha kompetens för kemikaliefrågor, både för säker användning av kemiska produkter och för bättre varor och material i verksamheten. I åtgärden föreslagna roll ska vara en länk mellan pedagogiken och sakfrågan och behöver samverka med andra funktioner inom förvaltningen som kostsidan och miljösamordnare samt med kemikalierådet och tekniska kontorets fastighetsavdelning.

8 INFORMATION OCH PÅVERKAN PÅ AKTÖRER

10. Information och påverkan på aktörer

Jönköpings kommun ska bedriva ett aktivt informations- och dialogarbete som underlättar för kommunens anställda, verksamhetsutövare och konsumenter att göra giffria val. En kommunikationsplan som omfattar målgrupper, budskap, kanaler och metoder för kommunens kemikaliekommunikation ska därför fastställas senast 2016.

Ansvar: Miljö- och hälsoskyddsnämnden i samverkan med Kommunstyrelsen

Kontaktperson: Kemikaliestrategen, konsumentrådgivningen, Agenda 21-samordnaren

Resursbehov: Arbetet bedöms rymmas inom ramen för föreslagen kemikaliestrateg och i övrigt inom befintlig ram.

Det är angeläget att kommunen är ett stöd i att synliggöra kemikaliefrågan och ge konkreta råd och tips till både anställda, brukare, föräldrar, verksamhetsutövare och konsumenter. Sådan information ges redan idag i viss utsträckning exempelvis genom ett aktivt deltagande i arbetet med den årliga kemikaliekonferensen samt informationskampanjen om Fultvätt av fordon. Även genom Miljöfika för företag och i arbetet med Miljödiplomering kan kommunen påverka. Detta arbete bör utvecklas ytterligare och en kommunikationsplan bör därför tas fram.

11. Tillsyn av verksamheter

Inom miljö- och hälsoskyddskontorets arbete med miljömålet giffri miljö bedrivs tillsyn av verksamheternas kemikaliehantering. Ett av målen med tillsynen är att särskilt farliga ämnen inte används i kommunen.

Ansvar: Miljö- och hälsoskyddsnämnden
Kontaktperson: Miljöenheten på miljö- och hälsoskyddskontoret

Resursbehov: Genomförs inom befintlig ram.

Miljö- och hälsoskyddskontoret bedriver löpande tillsyn för Giffri miljö inom t.ex. miljöfarlig verksamhet, detaljhandeln, förorenade områden och förskolor/skolor. Målet är att undvika påverkan på miljön och kommunens invånare genom att kemikalier hanteras på ett korrekt sätt och att särskilt farliga ämnen inte används. Tillsynen är både kontrollerande och förebyggande. Vid tillsyn av kemikaliehantering hos verksamhetsutövare kontrolleras kunskapskrav och kännedom om särskilt farliga ämnen. Tillsynen i detaljhandeln bedrivs i projektform med olika inriktning.

PRIORITERINGSGRUND SOM BYGGER PÅ EGENSKAPER

Kemikalieinspektionens Prioriteringsguide PRIO delar in farliga ämnen utifrån deras egenskaper i två nivåer – utfasningsämnen och prioriterade riskminskningsämnen. Jönköpings kemikalieplan bygger på samma principer.

Även om grundprincipen är att utgå från egenskaper när man ska riskhantera och fasa ut ämnen är det i vissa lägen ett enklare angreppssätt att lista vilka ämnen som avses. Olika områden inom kemikalieplanen har olika praxis och verktyg till hands. Det kommer därmed att variera beroende på verksamhet och aktivitet inom kemikalieplanen hur riskhantering och substitution praktiskt hanteras. Utgångspunkten är dock alltid att det är vissa egenskaper hos ämnen som ska var styrande och dessa ges av kriterierna i PRIO.

Utfasningsämnen

Utfasningsämnen har så allvarliga egenskaper att de bör fasas ut och inte alls användas. Kriterierna för urvalet av denna grupp har fastställts av kemikalieinspektionen och speglar till stor del de kriterier som ligger till grund för tillståndsprövning inom EUs kemikalielagstiftning Reach (Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1907/2006).

I Reach används begreppet Särskilt farliga ämnen (SVHC) om ämnen inom kategorierna CMR, PBT, vPvB och sådana som "inger motsvarande grad av betänklighet", till exempel hormonstörande ämnen. SVHC-ämnen förs in på den så kallade kandidatförteckningen. Från dessa väljs ämnen ut som kan komma att kräva särskilt tillstånd för att få användas. För ämnen på kandidatförteckningen gäller också särskilda informationskrav om en vara innehåller något av dessa. Kandidatförteckningen utökas kontinuerligt (två gånger per år) och enligt EUs plan ska alla relevanta ämnen vara uppförda 2020. Då bör det vara tillräckligt att hänvisa till kandidatförteckningen för att täcka in alla oönskade egenskaper enligt ovan, men i väntan på att förteckningen är färdig behövs kemikalieplanens mer omfattande definition.

Ämnen som ingår i denna kategori är:

- CMR-ämnen, kategori 1 & 2 enligt KIFS² 2005:7 alternativt kategori 1A & 1B enligt CLP-förordningen
- PBT- och vPvB-ämnen enligt Reach bilaga XIII.
- Hormonstörande ämnen, se nedan.
- Ozonedbrytande ämnen (enligt förordning 2037/2000/EG)
- Särskilt farliga metaller (kadmium, kvicksilver, bly och deras föreningar)

Exempel på utfasningsämnen:

- DEHP och flera andra ftalater är reproduktionsstörande och kan förekomma i bland annat PVC-plast.
- Antracen är ett PBT-ämne som kan finnas i takpapp, gummi (bl.a. däck), kreosotimpregnerat virke och pyroteknikprodukter.

Hormonstörande ämnen

Såväl Kemikalieinspektionen som Konkurrensverkets enhet för upphandlingsstöd (f.d. Miljöstyrningsrådet) betraktar hormonstörande ämnen som utfasningsämnen. De finns också med bland de egenskaper som kvalificerar ett ämne som Särskilt farligt ämne, SVHC, enligt Reach. En begränsande omständighet är dock att det ännu saknas vedertagen metod att klassificera hormonstörande ämnen och därmed också informera i säkerhetsdatablad och märkning. EU håller på att ta fram sådana kriterier, men det kommer sannolikt dröja innan tillräckligt många ämnen är klassificerade utifrån dem så att det finns en användbar lista. För att kunna undvika hormonstörande ämnen i väntan på att ett användbart, officiellt verktyg är framtaget behöver kommunen därför hitta en annan definition.

SIN-listan tas fram av Internationella kemikalieseekretariatet, ChemSec, ett samarbetsorgan för miljöorganisationer. Urvalet till listan följer de egenskaper som finns i Reach för särskilt farliga ämnen (SVHC). Där officiell klassificering saknas (t.ex. för hormonstörande ämnen) bygger listan på en grundlig genomgång av vetenskaplig litteratur. Listan har också granskats av oberoende experter. Trots att den inte är en officiell EU-publikation har SIN-listan flera gånger lyfts fram och rekommenderats av miljökommissionärer och andra ledande företrädare för EU-kommissionen. Den är således vetenskapligt vederhäftig, kontinuerligt uppdaterad utifrån ny kunskap och är dessutom framtagen specifikt som ett stöd för aktörer som vill undvika farliga ämnen.

Exempel på hormonstörande ämnen:

- Bisfenol A (BPA) har nyligen begränsats i sin användning i nappflaskor och barnmatsförpackningar, men finns i andra livsmedelsförpackningar, kvitton, m.m.
- Ftalater – mjukgörare i plaster. Finns framförallt i golvmattor och annan mjuk PVC
- Polybromerade difenyletrar (PBDE) – flamskyddsmedel i bland annat textil, möbler och skumgummimadrasser.

² Kemikalieinspektionens föreskrifter

Prioriterade riskminskningsämnen

Prioriterade riskminskningsämnen har egenskaper som gör att dessa ämnen bör ges särskild uppmärksamhet. De måste alltid bedömas i den aktuella användningen och hanteras utifrån den risk som då kan uppkomma. Urvalskriterierna för denna grupp har fastställts av Kemikalieinspektionen.

Ämnen som ingår i denna kategori är:

- CMR-ämnen, kategori 3 enligt KIFS 2005:7 alternativt kategori 2 enligt CLP-förordningen
- Potentiella PBT- och vPvB-ämnen enligt Reach bilaga XIII.
- Ämnen med mycket hög akut giftighet (enligt KIFS 2005:7 alternativt CLP-förordningen)
- Allergiframkallande ämnen (enligt KIFS 2005:7 alternativt CLP-förordningen)
- Ämnen med hög kronisk giftighet (enligt KIFS 2005:7 alternativt CLP-förordningen)
- Miljöfarliga ämnen och ämnen med långtidseffekter i miljön (enligt KIFS 2005:7 alternativt CLP-förordningen)

Exempel på prioriterade riskminskningsämnen:

- Bland allergiframkallande ämnen kan nämnas nickel, konserveringsmedel i allt från färg till hygienprodukter, många parfymämnen med mera.
- Kopparjoner som frigörs vid oskyddad användning av koppar är miljöfarlig och kan orsaka långtidseffekter i vattenmiljön.

Nanomaterial

Nanomaterial är material som är mellan 1 och 100 nm (nanometer, miljondels millimeter) i minst en dimension. Användningen av nanomaterial har utvecklats explosionsartat och de finns i dag både i konsumentprodukter och i produkter avsedda för yrkesmässig användning, till exempel elektronik och ytbehandlingsmaterial som används på bilar, stekpannor och skidkläder men också i kosmetiska produkter. Eftersom ett ämnes egenskaper kan vara annorlunda om det förekommer i form av ett nanomaterial är kunskapen om hur människa och miljö påverkas fortfarande bristfällig även för nanomaterial bestående av relativt välkända ämnen.

Även om det saknas djupare kunskap om nanomaterials miljö- och hälsoeffekter bör kommunen med utgångspunkt från försiktighetsprincipen betrakta även dessa material som riskminskningsämnen.

ORDLISTA

CAS-nummer

Identitetsnummer för kemiska ämnen som tilldelats av Chemical Abstract Services (CAS). Omkring 23 miljoner föreningar har fått ett CAS-nummer hittills, och 4 000 nya får ett nummer varje dag. Syftet är att förtydliga identitet på ämnen och t.ex. göra databas-sökningar enklare, eftersom kemikalier ofta har många namn.

CLP-förordningen

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1272/2008 av den 16 december 2008 om klassificering, märkning och förpackning av ämnen och blandningar. Förordningen ersätter det gamla systemet (KIFS 2005:7) fr.o.m. 2015.

CMR-ämnen

Ämnen som klassificeras som cancerogena, mutagena eller reproduktionsstörande ämnen enligt KIFS 2015:7 eller CLP-förordningen.

Försiktighetsprincipen

Princip som nämns i flera internationella miljökonventioner, i miljöbalken och andra regelverk. Det finns ingen exakt definition, utan principen är mer ett förhållningssätt att i vissa lägen av försiktighetsskäl kunna agera utan exakta vetenskapliga bevis för att förhindra eventuella skador på människors hälsa och miljö. I miljöbalken är försiktighetsprincipen en del av hänsynsreglerna.

H-fras eller riskfras

Klassificering av kemiska ämnen och blandningar som talar om på vilket sätt en kemisk produkt är farlig. Klassificeringen ligger till grund för den information om faran som ska förmedlas genom märkningen på förpackningen. Idag gäller två lagstiftningar för klassificering av kemiska ämnen parallellt, därför kan den gamla lagstiftningens riskfraser förekomma parallellt med den nya CLP-förordningens faroangivelser (H-fraser).

Hormonstörande ämne

Ämne som påverkar hormonsystemet. Ämnen som stör balansen i kroppens hormonsystem kan ge upphov till en rad olika effekter som till exempel fortplantningsstörning eller missbildning, cancer, diabetes, hjärtkärlsjukdomar, benskörhet och skador på immunsystemet och nervsystemet.

Hänsynsreglerna

De allmänna hänsynsreglerna finns i kapitel 2 i miljöbalken och ska förebygga negativa effekter av verksamheter och öka miljöhänsynen. Reglerna lägger ett stort ansvar på varje verksamhetsutövare att se till att verksamheten inte skadar hälsa och miljö, att arbeta för att minska miljöpåverkan och att ha kunskap för att kunna uppfylla miljöbalkens krav. Försiktighetsprincipen, produktvalsprincipen och hushållningsprincipen ingår bland annat i de allmänna hänsynsreglerna.

Informationsplikten enligt artikel 33 i Reach

Alla som tillverkar, importerar eller säljer varor som innehåller mer än 0,1 viktprocent av ett ämne på kandidatlistan är skyldiga att tillhandahålla sina kunder sådan information att varan kan hanteras på ett säkert sätt. Denna information ska åtminstone omfatta ämnets namn. Yrkesmässiga kunder ska få informationen senast vid leverans och konsumenter på förfrågan och inom 45 dagar. Sverige och fem andra EU-länder har tolkat haltgränsen 0,1 viktprocent i varor på följande sätt. Halten av ett ämne i en vara ska beräknas som förhållandet mellan ämnets vikt och vikten hos individuella separerbara delar eller material som ingår i en vara. För en sammansatt vara ska utgångspunkten således vara vikten hos de enskilda separerbara delar som innehåller ämnet och inte totalvikten hos den sammansatta varan.

Kandidatförteckningen

En lista kopplad till Reach där ämnen som har särskilt hälso- och miljöfarliga egenskaper finns upptagna, så kallade SVHC-ämnen. Det är den europeiska kemikaliemyndigheten Echa som står bakom listan som har funnits sedan oktober 2008. Ämnen med dessa egenskaper identifieras kontinuerligt och två gånger per år förs nya ämnen upp på listan. När ett ämne har tagits upp på kandidatförteckningen ställer det vissa krav på företag som tillverkar, importerar eller använder ämnet när det gäller information, anmälan och tillstånd för ämnet. Ämnen från kandidatlistan förs succesivt över till bilaga XIV (i Reach) för att tillståndsprövas. På kemikaliemyndighetens ECHAs hemsida finns den uppdaterade listan (www.echa.eu).

Kemisk produkt

Kemisk produkt definieras som ett ämne eller en blandning av två eller flera ämnen. Kemisk produkt kan t.ex. vara en målarfärg eller ett tvättmedel.

Kemiskt ämne

Kemiskt grundämne och föreningar av grundämnen i naturlig eller tillverkad form.

Kosmetisk (och hygienisk) produkt

Kosmetiska och hygieniska produkter är produkter som är avsedda att användas på kroppen eller i munnen. Det huvudsakliga syftet med produkterna ska vara att rengöra, parfymera eller skydda hud, slemhinnor och tänder. För dessa gäller speciell lagstiftning där bl.a. ingående ämnen ska listas på förpackningen i ordning efter ingående mängd.

Märkningspliktig kemisk produkt

En kemisk produkt som är bedömd som farlig vid klassificering enligt Kemikalieinspektionens föreskrifter om klassificering och märkning av kemiska produkter (KIFS 2005:7) eller CLP-förordningen. En sådan produkt ska vara märkt med farosymbol och/eller riskfras, alternativt faropiktogram och/eller faroangivelse. I produktens säkerhetsdatablad, avsnitt 2 "Farliga egenskaper" eller avsnitt 15 "Gällande föreskrifter", ska

det framgå om produkten är märkningspliktig. Bakgrunden till att informationen finns i antingen avsnitt 2 eller 15 är att lagstiftningen håller på att ändras och idag gäller två lagstiftningar parallellt.

PBT- och vPvB-ämnen

Persistenta bioackumulerande och toxiska ämnen, samt mycket persistenta och mycket bioackumulerande ämnen enligt Reach bilaga XIII.

Prioriterat riskminskningsämne

Prioriterade riskminskningsämnen är ämnen som bör ges särskild uppmärksamhet. Ämnena måste alltid bedömas i den aktuella användningen och utifrån den risk som då kan uppkomma. Kriterierna för ämnen är framtagna mot bakgrund av vårt nationella miljömål för en Giffri miljö och Reach. Prioriterade riskminskningsämnen har egenskaper som gör att de uppfyller minst ett av kriterierna;

- mycket hög akut giftighet
- allergiframkallande
- mutagen, kategori 3
- hög kronisk giftighet
- miljöfarligt, långtidseffekter
- potentiell PBT/vPvB

Prioriterade varor och produkter

Ett begrepp som används i denna kemikalieplan och som syftar på varor för vilka mer långtgående specifika kemikaliekrav ska ställas på grund av sannolikheten att farliga ämnen finns i dem och utifrån deras användningsområde.

Reach

Europeisk ramlag för kemikalier som ersätter stora delar av de kemikalierregler som gällde före den 1 juni 2007 i EU och i Sverige. Reglerna finns i en EG-förordning och ska därför tillämpas direkt av företagen, utan att översättas i svenska regler. Reach står för Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals. På svenska: Registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier. Förordningen trädde i kraft inom hela EU den 1 juni 2007, men är så omfattande att delar införs stegvis fram till 2018.

SIN-listan

SIN står för Substitute It Now och är en förteckning över ämnen som är utvalda utifrån kriterierna för särskilt farliga ämnen (SVHC) i den europeiska lagstiftningen Reach. Bakom listan står Internationella Kemikaliesekretariatet, ChemSec. Syftet med listan är att hjälpa företag och organisationer att påskynda utfasningen av särskilt farliga ämnen samt minska riskerna kopplade till hanteringen av de farliga ämnen som vi fortsätter att använda. Listan uppdateras kontinuerligt (<http://www.chemsec.org/what-we-do/sin-list>).

Substitution

Att byta ut en kemisk produkt, kemiskt ämne eller vara mot ett mindre riskabelt alternativ (annan produkt eller metod) som är likvärdigt för ändamålet.

SVHC-ämnen

SVHC står för Substances of Very High Concern det vill säga ämnen som inger mycket allvarliga betänkligheter. På svenska används begreppet särskilt farliga ämnen. Det är ämnen som har vissa egenskaper. CMR-ämnen, PBT-ämnen och andra som inger stora betänkligheter (exempelvis hormonstörande ämnen). I Reach-lagstiftningen listas de i en kandidatförteckning och krav på information om innehåll gäller samt att de därmed kan bli föremål för tillståndsprövning genom Reach.

Säkerhetsdatablad

Ett datablad som ger information och råd om säker hantering för farliga kemiska produkter. Informationen ges i 16 punkter, bland annat farliga egenskaper, sammansättning/information om beståndsdelar och toxikologisk information, som alltid måste finnas för hälso- och miljöfarliga kemiska produkter. Säkerhetsdatabladets innehåll och format är reglerat i Reach-förordningen. För de produkter som kräver säkerhetsdatablad ska tillverkare eller leverantör förse distributörer och yrkesmässiga med säkerhetsdatablad på svenska och hålla de uppdaterade med ny information. I och med att ingående ämnen blir registrerade enligt Reach blir råden i bladet bindande för användaren.

Särskilt farliga ämnen

Se SVHC-ämnen.

Utfasningsämne

Utfasningsämnen är utpekade av Kemikalieinspektionen som ämnen som har så allvarliga egenskaper att de inte bör användas. Kriterierna för utfasningsämnen är framtagna mot bakgrund av vårt nationella miljömål för en giffri miljö och Reach. Utfasningsämnen har egenskaper som gör att de uppfyller minst ett av kriterierna;

- CMR, Cancerogen, Mutagen eller Reproduktionsstörande, kategori 1 och 2
- PBT/vPvB. Persistent, Bioackumulerande, Toxiskt/mycket Persistent, mycket Bioackumulerande
- särskilt farliga metaller: kvicksilver, kadmium, bly och deras föreningar
- hormonstörande
- ozonnedbrytande

Vara

En vara definieras i Reach som ett föremål som under produktionen får en särskild form, yta eller design, vilken i större utsträckning än dess kemiska sammansättning avgör funktionen. Ett exempel på en sådan vara är gummihandtagen på en cykel. Hela cykeln är en sammansatt vara, där flera varor till exempel gummihandtagen, däcken och ramen sammanfogats.

Verksamhetsutövare

Den som bedriver eller ansvarar för en verksamhet, eller vidtar en åtgärd.